

ย่อ-ขยาย-ธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะ สิ่งที่จะแสวงหามา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างสมบุญญานิการมา สร้างสมบุญญานิการมานะ ถ้าเป็นพระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขยกว่าจะสร้างสมบุญญานิการมา แล้วออกมาค้นคว้า กว่าจะตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ถ้าเราตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพราะมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะถึงมี ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครจะหาธรรมะสิ่งนี้มา

เราบอกธรรมะมีอยู่แล้วๆ ธรรมะมันมีอยู่แล้ว ว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ เราเปรียบเทียบกันไปเองนะว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติมันมีของมันอยู่แล้ว คนเกิด เกิดเพราะธรรมชาติ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด เกิดมาจากพระนางสิริมหามายา มันเป็นธรรมหรือยัง ถ้าเป็นธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าอยู่อะไร

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าอยู่ ๖ ปีนั้น สิ่งทีธรรมะยังไม่เกิด ธรรมะยังไม่ มี ศึกษากับใครเขาก็บอกไม่ได้ ใครบอกมาอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษามาขนาดไหน ค้นคว้ามาขนาดไหนมันก็ไม่เกิดขึ้นมา แต่เวลามันจะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาเพราะในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา

ถ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ธรรมะมันมีอยู่แล้ว ธรรมะมีอยู่แล้ว ธรรมะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม มีอยู่โดยดั้งเดิม แต่ใครจะรู้จริงได้ละ มันไม่มีใครรู้จริงขึ้นมา ถ้ามีคนรู้จริง ต้องมีคนสั่งสอนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สิ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ไม่มีใครสอนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ศึกษาแล้วมาขนาดไหนมันก็ไม่ใช่ว่าๆ พอไม่ใช่ทางขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ขึ้นมา มานึกถึงที่โคนต้นหว้า โคนต้นหว้านั้นนะ เพราะโคนต้นหว้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าระลึกได้ไงว่าขณะที่เป็นราชกุมารมันมีความสุขขนาดไหน เวลาจิตมันสงบเข้ามา จิตร่มเย็นเข้ามา มีความสุขขนาดไหน น่าจะเป็นแบบนั้น

เพราะศึกษาค้นคว้ามาขนาดไหน ทำทุกกริยา อดอาหารมาขนาดไหน คิดว่ากิเลสเป็นเราๆ สรรพสิ่งเป็นเรา ก็คิดได้ว่าความรู้สึกนึกคิดนี้เป็นเราๆ หมดละ แต่เวลาอดอาหาร ขนาดว่าอดอาหาร กลั้นลมหายใจจนสลบถึง ๓ หนนะ ถ้ามันมีอยู่แล้วมันก็ต้องมีสิ ถ้ามันมีอยู่แล้วนะ แต่มันมีอยู่ไหน มันมีอยู่ที่ผู้ที่ค้นคว้า ผู้ที่ทำได้จริงถึงได้จริงขึ้นมาไง

เพราะค้นคว้ามาขนาดไหน จากความเห็นผิด จากการที่ศึกษามากับเจ้าลัทธิต่างๆ จากการกระทำ จากทำทุกกริยาขึ้นมา มันก็ไม่ได้เห็นมีธรรมะขึ้นมาตรงไหน ถ้ามีขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วสิ ถ้ามันมีจริงนะ แต่มันไม่มีจริงนะสิ มันมีจริง ถ้าธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม แต่เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องรื้อค้นขึ้นมา ตรัสรู้ขึ้นมา พอตรัสรู้ขึ้นมาด้วยอะไร ด้วยมรรคญาณ ด้วยสังขารมอันนั้น เพราะด้วยสังขารมอันนั้น เวลาสังขารม ธรรมะถึงเกิด ถึงมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระธรรม เวลาเทศน์ธัมมจักกฯ ขึ้นมา พระอัญญาโกณฑัญญะใช้ปัญญา ปัญญาใคร่ตรงตามๆ มันมีความจริงขึ้นมา มันมีสังขารม กิจจญาณ กตญาณขึ้นมาตามความเป็นจริง อันนั้น เวลาที่มีความจริงขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” เห็นไหม นี่สังขารม พังธรรมๆ ธรรมอย่างนี้ ถ้าธรรมอย่างนี้ นี่สังขารม

ธรรมที่มีธรรมะโดยดั้งเดิมๆ โดยดั้งเดิม เราคิดของเรากันไปเองไง ถ้าโดยดั้งเดิม เราคิดของเราไปเอง เพราะเราศึกษาธรรมขึ้นมา เราเกิดมา เราชบมือเปิบ เวลาเกิดมา เกิดมาเป็นชาวพุทธพบพระพุทธศาสนา เราว่าเป็นชาวพุทธ เราก็มีสิทธิเสรีภาพ เป็นชาวพุทธ เราต้องมีสังฆกรรมในใจ มีสังฆกรรม มันบีบคั้น ทำไมมันมีความทุกข์ความร้อนขนาดนี้ละ

มันมีความทุกข์ความร้อนทั้งนั้นนะ ความทุกข์ความร้อนเพราะเราเกิดมาจากอวิชชา เราเกิดมาพร้อมกับอวิชชา เราเกิดมา เพราะเรามีอวิชชา เรามีความไม่รู้ขึ้นมา เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราบอกว่าธรรมะมันมีอยู่โดยดั้งเดิม ธรรมะมันมีอยู่แล้ว ทำอย่างไรก็ตามทำตามความพอใจของตัวเองแล้วจะเข้าถึงสังฆกรรมอันนั้น แล้วมันเป็นจริงไหม มันไม่เป็นจริง ไม่เป็นจริงเพราะอะไร

เพราะเรามีศาสดา เรามีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้ามา ค้นคว้ามา ๖ ปี ลงทุนลงแรงไปขนาดไหน ใหม่ๆ ที่สร้างสมบุญญานการมา ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขยนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อำนาจวาสนาแตกต่างกันเพราะได้สร้างสมบุญญานการมาแตกต่างกัน คนที่สร้างมามากกว่าเวลาตรัสรู้ขึ้นมาแล้วมันกว้างขวาง รื้อสัตว์ขนสัตว์ได้สะดวกกว่า แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราบอกไว้เลย “เราवासาน้อย อายุเราแค่ ๘๐ ปี” ถ้า ๘๐ ปี วางธรรมวินัยไว้อีก ๕,๐๐๐ ปี ๕,๐๐๐ ปีวางไว้เราก็เกิดมาพบพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ถ้าเกิดมาพบพระพุทธศาสนา เราฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อเตือนจิตใจเรา

อย่าว่าเตือนกิเลสเลย เตือนจิตใจเราก่อน ถ้ากิเลสมันครอบงำใจเราแล้วมันไม่ฟังธรรมหรือ “ฟังธรรมทำไม เวลาอยู่บ้าน เวลาฟังเทศน์ฯ พ่อแม่ก็สั่งสอนอยู่แล้ว ทางวิชาการทางโลกเขามีมหาศาล เดี่ยวผิตพลาดขึ้นมา ศาสก็ตัดสินกันไปเอง ทำไมต้องให้ไปฟังธรรมจากพระ พระมีความรู้อะไร พระจะเอาอะไรมาสั่งสอนเรา ทำไมต้องไปฟังเทศน์” นี่ถ้ากิเลสมันคิดแย้งอย่างนั้น

ฉะนั้นว่า ฟังเทศน์ ฟังเทศน์เพื่อใจเราๆ กิเลสมันไม่ฟังก็ช่างหัวมัน แต่ถ้าใครมีสติปัญญา ฟังธรรม ฟังธรรมจากครูบาอาจารย์ที่เป็นสังฆกรรม ธรรมแท้ๆ มันสะท้อนหัวใจนะ ถ้ามันสะท้อน

หัวใจ แล้วสิ่งนี้ การฟังธรรมในสมัยพุทธกาลแสนยาก แสนยากเพราะมันยังไม่มีคำรับตำรา ไม่มีสิ่งใดจดจารึกเอาไว้ ต้องฟังจากปากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาฟังจากปากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วยังไม่เข้าใจ ไปถามพระสารีบุตร พระสารีบุตรอธิบายให้พระฟังแล้วพระไม่เข้าใจ ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกว่า “พระสารีบุตรพูดว่าอย่างนี้ๆ จริงไหม”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ถ้าเราพูด เราพูดอย่างนั้นเหมือนกัน เราก็จะพูดแบบนี้”

ฟังธรรมแสนยาก แสนยากเพราะมันไม่มีวิทยุ ไม่มีโทรทัศน์ ไม่มีสิ่งใดๆ จะให้เราฟัง หลวงตาท่านพูดบ่อย เสียหายมาก เสียหายมากที่สมัยหลวงปู่มั่นเทศน์อยู่ ยังไม่มีเทป ถ้ามีเทปนะ ถ้าอัดเทปที่หลวงปู่มั่นเทศน์ไว้ละ เราจะได้แก้วสารพัดนึก แก้ววิเศษไว้เอามาจรโลงหัวใจพวกเราเลย แต่เพราะมันไม่มี มันไม่มีใจ ก็ฟังมา จดจำกันมา จดจำกันมาแล้วใครที่ทำได้ ความเป็นจริงขึ้นมา มันก็ได้ถ่ายทอดธรรมมาในหัวใจของลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ถ้าลูกศิษย์หลวงปู่มั่นท่านมีคุณธรรมในหัวใจ ท่านมีคุณธรรมในหัวใจ ใจที่เป็นธรรม เห็นใหม่ ใจที่เป็นธรรมแสดงออกจากความเป็นธรรม ถ้าความเป็นธรรมมันขัดแย้งกับกิเลสใจ มันขัดแย้งกับโลก

แต่ถ้าใจมันเป็นโลก ใจมันเป็นโลก สิ่งต่างๆ ขึ้นมา มันก็ยกขยอปอขึ้นไปประสาโลกๆ เขาประสาโลกๆ เขา มารยาทสังคมไง ทำสิ่งใดก็สะท้อนหัวใจกัน พูดอะไรก็ต้องเอาอกเอาใจกัน เอาอกเอาใจกันเพื่อศาสนาจะได้มั่นคง ศาสนาจะได้รุ่งเรือง

แต่เวลาหลวงปู่มั่นท่านอยู่ในป่าในเขา ท่านไปรุ่งเรื่องกับใคร ท่านรุ่งเรื่องในหัวใจของท่าน เวลาท่านเป็นแม่ทัพธรรมนะ เวลาลูกศิษย์ลูกหามาหาศาลเลย เวลาถ้ายังไม่ถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ “กำลังเรายังไม่พอ กำลังเรายังไม่พอ” ท่านสละทิ้งไปก่อน เพื่อไปพยายามค้นคว้าของท่าน พอค้นคว้า

ของท่านกลับมาแล้ว ท่านไม่บอกกำลังไม่พอเลย “ใครมีปัญหาว่ามา การแก้จิตแก้ยากนะ ผู้เฒ่าจะแก้วะ ใครปฏิบัติมีติดขัดขึ้นมาให้บอกมา ผู้เฒ่าจะแก้ะ ผู้เฒ่าตายแล้ว คนแก้จิตแก้ยากนะ”

ท่านปลุกเร้าตลอดเวลาไป ท่านปลุกเร้าเพราะอะไร ปลุกเร้าเพราะกว่าท่านจะค้นคว้าของท่านมา ท่านจะปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา นี่ไง ปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริงขึ้นมามันก็เป็นธรรม ถ้ามีธรรมในหัวใจขึ้นมา มันก็เป็นสังฆธรรม มันก็เป็นประโยชน์กับหมู่คณะ เป็นประโยชน์กับศาสนา เป็นประโยชน์กับชาวพุทธ เป็นประโยชน์ทุกๆ อย่างเลย เพราะสิ่งนี้เป็นความจริงไง ถ้าเรามีสติปัญญานะ เราจะเคารพบูชา เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม เวลาครุบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้วท่านกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบพระพุทธ พระธรรม

พระถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า กราบพระนี่กราบอะไรๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาจะกราบอะไรอีก

ท่านบอกท่านกราบธรรมๆ ใจ

เวลาครุบาอาจารย์ของเราท่านสิ้นสุดแห่งทุกข์ ท่านกราบด้วยหัวใจของท่าน นั่นนะท่านกราบธรรมของท่าน นี่ธรรม พอมีธรรมขึ้นมา ถ้าเราวางธรรมวินัยนี้ไว้ เราก็ศึกษาด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยากของเราทั้งนั้นนะ ถ้าศึกษาด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยากของเราละ เพราะเรามีกิเลส ทุกคนมีกิเลสมาศึกษาธรรม ธรรมที่มีแล้ว ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ธรรม เวลาธรรม สังฆธรรมมันมีของมันอยู่แล้ว มีอยู่แล้ว แล้วเวลาปฏิบัติธรรม เราจะปฏิบัติเราที่ว่าเราปฏิบัติไปแล้วเราจะมีสติปัญญา เราก็จะศึกษาธรรม พอศึกษาขึ้นมา ความศึกษา ใครมีสติปัญญา มันย่อ ย่อเป็น คูลิ คาลาบาทเดียวขยายความได้มหาศาล ย่อเหลือส่วนย่อ ย่อมาเพื่อขยายความได้ เวลาเขาศึกษาธรรมเขาจะมี เขาจะจำคำแรกแล้วเขาจะรู้ได้เวลาขยายความต่อเนื่องกันไป นี่ย่อ ถ้าย่อธรรมมา ย่อขึ้นมา

แต่เวลาเขาสอบ เวลาเขาศึกษาขึ้นมา เวลาเขาขยายความ เห็นไหม ย่อแล้วก็ขยาย ขยายจะตีไป ตีขยายความออกไป ถ้ามันขยายความออกไป ขยายความนี้การศึกษานะ ศึกษา ใครมีทาง

วิชาการ ใครมีความรู้สามารถวิเคราะห์วิจัยต่างๆ ขยายออกไปครอบจักรวาลไปเลย นี่ทางวิชาการ ใจ ถ้าขยายความ มันก็เป็นวิธีการการศึกษามาเพื่อว่าสิ่งนี้เป็นปัญญาของเรา สิ่งนี้เป็นปัญญาของเรา ก็ปัญญาศึกษาทั้งนั้นนะ

ปริยัติ ศึกษาเพราะเราบอกถ้าเราไม่มีการศึกษาเลย เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เราจะเอาอะไรเป็นบาทเป็นฐาน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยเป็นศาสนาของเรา เป็นร่องเป็นรอยขึ้นมาจะทำให้เราประพฤติปฏิบัติ ถ้าคนจะปฏิบัติขึ้นมา ก็จะเป็นประโยชน์กับผู้ปฏิบัติ เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ จิตใจของเรามันมีกิเลสบีบคั้นอยู่นี่ เราพยายามจะพ้นจากทุกข์ๆ เราจะทำอย่างไรจะให้พ้นจากทุกข์ล่ะ

ถ้าจะพ้นจากทุกข์ ถ้าเราจะเริ่มปฏิบัติกัน เวลาเราปฏิบัติ ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ดี ครูบาอาจารย์ที่ดีท่านทำของท่าน ทำความจริงของท่าน ท่านก็จะย่อ ถ้าย่อ ถ้าเราทำย่อ เรากำหนดพุทโธๆ ถ้าใครทำความสงบของใจเข้ามา มันจะรวบเข้ามา มันจะย่อเข้ามา ถึงที่สุดนะ สิ่งทีละเอียดยที่สุด อธิปนาสมาธิ ถ้าอธิปนาสมาธิ สักแต่ว่ารู้ สักแต่ว่ารู้มันไม่ออกมารู้สิ่งต่างๆ ไม่ออกมารับรูปร่างกายสิ่งนี้เลย

แต่ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้าออกรู้ ถ้าใครเข้าฌานสมาบัติ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ถ้ามันรู้ ถ้ามีอภิญญา มันรอบรู้ไปหมด เสียงต่างๆ เสียงในจักรวาลนี้ จะตาทิพย์ หูทิพย์ มันจะไปของมัน ถ้ามันขยายออกไป จากย่อส่วนสุด ถ้ามันออกไปข้างนอก มันก็ออกไปข้างนอก ทั้งย่อ ทั้งขยาย ย่อขยาย เพื่ออะไร เพื่อจะให้เราเข้าสู่สังขารแล้วมันเข้าสู่สังขารใหม่ล่ะ มันจะเข้าสู่สังขารใหม่ ถ้าเราไม่มีครูบาอาจารย์ที่รู้จริง ใครจะชักนำเราเข้าสู่สังขารได้

ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่รู้จริง เวลาครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ในการปฏิบัติของกรรมฐานเราจะบอกว่า ต้องทำความสงบของใจเข้ามาให้ได้ก่อน ถ้าทำความสงบของใจขึ้นมาได้ มันเป็นสังขาร มันเป็นความจริง

ถ้ามันจะย่อ โดยจิตที่มันพุ่งช่านมันก็แผ่ไปทั่วจักรวาล แต่ถ้าทำให้มันสงบขึ้นมา ถ้าสงบขึ้นมา สงบก็เป็นสมถกรรมฐาน มันเป็นบาทฐานใด มันเป็นบาทฐานการประพฤติปฏิบัติใด

ถ้าใครทำตามความจริง ถ้ามันย่อลงมา เราจะรวบรัดของเรา มา มันก็เป็นการรวบรัด เป็นการรวบรัดที่มันไม่มีสติปัญญาขึ้นมาให้มันรู้แจ้งได้ ถ้ามันขยายความไป ขยายความไป เราตีความไปประสาโลก มันก็เป็นจินตนาการไปหมดเลย ถ้ามันงานทำ ถ้าปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สังฆธรรม ธรรมมันมี คุณเวลาดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าร้อยคั่นขึ้นมา นี่สังฆธรรม ธรรมก็คือธรรม ถ้าใครปฏิบัติธรรมถึงความเป็นจริง มันก็เป็นธรรมอันนั้นนะ ถ้าเป็นธรรมมันก็เป็นธรรม ที่นี้ความว่าธรรมขึ้นมา มันมีหลายขั้นตอน มันมีหลายมีละเอียดของมันตามระบบ ตามสังขจะความจริง

คุณ คุณจิตนิสัยของคน คนที่หยาบ เขาทำแต่เรื่องหยาบๆ คนที่เห็นแก่ตัวก็เบียดเบียนแต่คนอื่นไปตลอดเวลา คนที่เขาทำอำนาจบาตรมี เขามีแต่ความคิดมารยาทของเขาที่ดี เขาดี ดีเพราะอะไร ดีเพราะจิตของเขาเป็นแบบนั้น ถ้าจิตเขาเป็นแบบนั้น การทำความสงบของใจมันก็มีแตกต่างหลากหลาย ถ้ามีความแตกต่างหลากหลาย มันก็อยู่ที่จิตนิสัยที่เขาจะทำของเขาขึ้นมาได้ ถ้าเขาทำขึ้นมาได้ ถ้ามันทำขึ้นมาได้นะ ถ้าเป็นธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม ถ้ามันเป็นธรรม ธรรมมันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ถ้าเป็นสังฆธรรม ถ้าเป็นธรรมมันก็เป็นธรรมจริงๆ

ถ้าเราย่อของเราขึ้นมาเพื่อความสะดวกสบาย ทางการศึกษาเขาทำได้นะ เลกเซอร์เขาไป เขาจะย่อส่วนของเขา เขาจะจดโน้ตของเขา มันย่อได้จริงๆ แล้วมันขยายได้จริงๆ ด้วย ถ้ามันขยายได้ มันก็ขยายความออกมาได้อีกเหมือนกัน ฉะนั้น เวลาทางวิชาการมันเป็นแบบนั้น แต่เวลาประพฤติปฏิบัติละ

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราคิดว่าเราจะย่อส่วนของเรา เราจะไปทางลัด เราจะไปทางสะดวกสบายของเราโดยเราเชื่อใจ เราเชื่อผู้นำ ผู้นำ ถ้าบอกว่า ถ้าเขาทำของเขาได้ลัดสั้นต่างๆ เราก็อยากจะได้ของเขา

ความลัดสั้นต่างๆ มันไม่เป็นความจริงหรอก จะลัดจะสั้น ธรรมก็คือธรรม ถ้าปฏิบัติ ธรรมตามความเป็นจริงมันก็เป็นธรรม ถ้าถึงเหตุและผลมันเป็นธรรม มันก็เป็นธรรม ธรรมก็คือ ธรรม ถ้าย่อยส่วนขยายส่วน มันเป็นวิธีการ ถ้าย่อยส่วนขยายส่วน ถ้าย่อมันมา มันลัดสั้นขนาด ไหน ลัดสั้นมันเป็นจริงไหม ถ้าลัดสั้น ลัดสั้นมันมีประโยชน์ถึงใจขึ้นมา

คำว่า “ลัดสั้น” ของเขา ทางฝ่ายมหายานของเขา เขาลัดสั้นของเขา มันเป็นโวหาร มันเป็น วิธีการ มันเป็นคำสอนเท่านั้น แต่เวลาประพฤติปฏิบัติ เขาทำยิ่งกว่าเราหลายร้อยเท่านี้ เพราะเขา ต้องการความจริงใจ เขาต้องการความจริง เขาปฏิบัติตามความเป็นจริงของเขา แต่มันเป็นวิธีการ มัน เป็นโวหารที่ทำให้จิตใจมันมีกำลังขึ้นมา มันให้กำลังใจ ให้มันปลอบประโลมขึ้นมา ให้ ประโยชน์กับเรา แต่เวลาเขาสอน เขาทำปฏิบัติของเขา เขาก็ต้องทำความจริงของเขาขึ้นมา เพราะ เขาทำเพื่อธรรมใจ ถ้าทำสติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม มันก็เป็นจริงขึ้นมา

แต่ถ้ามัน ไม่มีสติปัญญาขึ้นมา คุณ เวลาเขาบอกลัดสั้น แล้วเขาก็บอกเขาว่าให้ข้ามขั้นตอน กันไป ให้ลู่ๆ คลำๆ กันไป มันเป็นการลู่ๆ คลำๆ ลู่คลำแล้วมันไม่เป็นจริงด้วย ย่อลงไปไหน ละ ย่อลงไป เห็นไหม คุณ เราทำความสงบของใจ ถ้าเราไม่มีสติปัญญานะ กำหนดพุทโธ พุทโธๆ มันทกวงังค์ มันทกวงังค์มันหายไปเลย พอหายไปเลย พอหายไป ขาดสติ พอขาดสติ แต่ด้วยความ ที่กิเลสมันเข้าข้างตัวเอง มันก็บอกว่า นี่เป็นธรรม นี่ลงสมาธิ นั่งได้ ๕ ชั่วโมง ๑๐ ชั่วโมงขึ้นมา แล้วเวลาออกมา ออกมาไม่รู้เรื่องอะไรเลย สิ่งนี้ถ้ามันขาดสติ มันก็หลงวงังค์ไป ถ้าหลงวงังค์ไป อย่างนี้ได้ผลไหม อย่างนี้มันก็ไม่ได้ผล

แต่ถ้าเราพุทโธๆ แล้วมันฟุ้งซ่าน เวลามันฟุ้งซ่านขึ้นมา สติมันสงบเข้ามาไม่ได้ เราก็ต้อง ต่อสู้กัน เราก็ต้องมีสติปัญญา เวลาถ้าเราทำความเป็นจริง ทำความเป็นจริงต่อหน้า ถ้ามันฟุ้งซ่าน มันก็ฟุ้งซ่านต่อหน้า เรารับรู้ได้ เพราะมันอี๊ดอ๊ดขัดข้องไปนี่ เวลาจิตมันฟุ้งซ่าน เวลามันเหยียบย่ำ หัวใจ มันมีแต่ไฟเผาตนเอง “ไหนว่าปฏิบัติธรรมแล้วมันจะมีความร่มเย็นเป็นสุข ไหนว่าปฏิบัติธรรม แล้วมันจะเป็นความดี นี่ก็มาอยู่วัดอยู่วา ขนาดประพฤติปฏิบัติขึ้นมา บังคับไว้อยู่ในทางจงกรม นั่ง สมาธิภาวนา มันไม่มีความสุขสักที มันมีแต่ความเร่าร้อน”

มันจะมีความสุขไปไหน เพราะกิเลสมันฟู กิเลสมันฟู มันก็ไปกว้านมาหมดเลย มันมีความน้อยเนื้อต่ำใจ มันก็ไปกว้านทิวภูมิมานะมาหมด มันก็ไม่ได้ นี่ก็ไม่ได้ เวลาคิดก็คิดไปเรื่อยแปด ให้กำหนดพุทโธแล้วมันก็พุทโธสักแต่ว่า พุทโธที่ปาก แต่จิตใจมันคิดไปอีกเรื่องหนึ่ง เห็นไหม

เวลาบอกว่าจิตมันคิดได้เรื่องเดียว เราก็คิด เราตั้งใจจะพุทโธอยู่ ทำไมเราคิดพุทโธอยู่ ทำไมมันคิดไปนอกเรื่องล่ะ พุทโธไปแว่นไว้บนต้นไม้ไง แต่ตัวเรานั่งอยู่โคนต้นไม้ เราก็คิดของเราไปไง พุทโธมันอยู่ห่างไกลจิตจนเกินไปไง ถ้ามันขาดสติ มันเป็นการฝึกฝน มันไม่มีกำลังพอ ไม่มีกำลังพอ มันก็เป็นแบบนี้ ถ้าเป็นแบบนี้ละ ถ้าผู้ปฏิบัติใหม่เป็นแบบนี้ ผู้ปฏิบัติใหม่ละ ทุกคนก็คิดว่าทำเต็มกำลังแล้ว ทำจนสุดความสามารถ ทำจนเหมือนกับแบกท่อนซุงทั้งท่อนเลย พุทโธๆ ล้าบากล้าบกันไปหมดเลย

ล้าบากล้าบน เหมือนคนทำงานไม่เป็น ถ้าคนทำงานเป็น ท่อนซุงนั้นเขาไม่ต้องแบกไป เขาใช้ไม้วางไว้แล้วคิดมันไป มันจะไหลไปตามไม้นั้น เริ่มต้นก็ต้องตั้งสติ มันมีปัญหา มันไตร่ตรองว่า เราพุทโธอะไร เราพุทโธจริงมากน้อยแค่ไหน ถ้าเราพุทโธโดยสักแต่ว่า มันก็เป็นแบบนี้ มันพุทโธแล้ว พุทโธไปแว่นไว้บนยอดไม้ เรานั่งอยู่โคนต้นไม้ มันห่างไกลกันเกินไปไง

แต่ถ้าเราเห็นว่า อ้อ! เราทำผิดอย่างนั้น เราทำผิดอย่างนั้น ถ้ามีสติปัญญา เพราะอะไร เพราะมีการกระทำ กระทำบ่อยครั้งเข้าๆ ทำไมมันเป็นไปไม่ได้ ทำไมมันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้ ทำจนภาวนามารอบหนึ่ง แล้วก็มาตรวจสอบตัวเองว่าทำไมมันเป็นแบบนี้ มันหาเหตุหาผล มันหาการกระทำขึ้นมา นี่ไง ธรรม! ธรรม! สมาธิธรรม ถ้าเป็นธรรม ถ้าเราทำถูกต้องมันก็เป็นธรรม ถ้าเราทำไม่ถูกต้อง มันจะเอาธรรมมาจากไหน ก็เราทำผิดเอง เราทำผิดเอง เราจะเอาธรรมมาจากไหนล่ะ

แล้วถ้าไปย่อ ไปย่อคือว่าจะลัดจะสั้นขึ้นมา คนเรามันทำผิดไปแล้วมันไม่มีสิ่งใดเป็นสังกรรมเพื่อเป็นการยืนยันกับใจของเราเลย เราไปเชื่อใครก็แล้วแต่ที่เขาจะชักนำเราไป พอชักนำเราไป เขาสร้างอารมณ์ เขาสร้างอารมณ์อย่างนั้น แล้วเขียนตำราไว้ แล้วพอเราปฏิบัติแล้ว “นี่ไง

เหมือนตำราเลย” เขาสร้างอารมณ์กันขึ้นมาเอง แล้วเขียนกันไว้เอง แล้วเราก็ทำตามไปแล้วมันก็เข้ารายนั่นเหมือนกัน เพราะอะไร

เพราะใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่งนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ไปเทศน์บัญญัติศีล เทศน์ยสะขึ้นมา เทศน์ขึ้นมา จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมแท้ๆ เวลาไปเทศน์บัญญัติศีล ได้บัญญัติศีลมา ๕ องค์ ไปเทศน์ยสะ ได้อีก ๕๕ องค์ “เธอกับเราทั้งหมด ๖๑ องค์พ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและบ่วงที่เป็นทิพย์ เรອງไปอย่าซ้อ้นทางกัน โลกนี้เราร้อนนัก” นี่พระอรหันต์แท้ๆ ถ้ามันเป็นจริง มันเป็นจริงอย่างนั้น ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา ความเป็นจริงจะชักนำขึ้นมาให้สู่ความเป็นจริง

แต่ถ้าใจมันไม่จริง ใจมันไม่จริงมันก็สร้างอารมณ์ มันเป็นสัญญาอารมณ์ทั้งนั้นนะ สร้างภาพขึ้นมา แล้วก็เขียนตำราไว้ด้วยนะ บอกว่า “ต้องทำแบบนี้ มันจะมีความว่างอย่างนั้น” แล้วเราก็ทำตามไป ทำตามไป แผ่นเสียงตรอง แผ่นเสียงถ้ามันใช้บ่อยนัก มันจะมีน้ำหนัก แผ่นเสียงตรองแล้วมันไปไม่ได้ มันจะวนอยู่ที่เก่านั้นนะ จิตใจของคนมันเหมือนกัน ผู้ที่เขาสร้างสัญญาอารมณ์ เขาทำของเขา

จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง จากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใจที่เป็นธรรม เทศน์ธรรมจกๆ ไป บัญญัติศีลได้เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ไปเทศน์ยสะขึ้นมาก็เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา นี่ใจที่เป็นธรรม ใจที่เป็นธรรมเขารู้ถูกรู้ผิด เขารู้สิ่งใดขาดตกบกพร่อง สิ่งใดควรจะถนอมรักษา สิ่งใดควรจะทำให้มันเจริญงอกงามขึ้นมา มันต้องพัฒนาขึ้นมา ไม่ใช่ถ้าลัดสั้น หรือว่าลัดสั้นก็จะเหยียบข้ามไปเลย ถ้าขยายความก็เป็นจินตนาการไปจนไม่มีขอบเขต มันไม่ใช่ทั้งนั้นนะ แต่ทำทำไม ถ้าไม่ใช่ก็ไม่ต้องทำอะไร กดทับไว้เลย

กดทับมันก็หินทับหญ้า มันเป็นวิธีการไง เวลาจิตใจที่มันไม่มีกำลัง จิตใจที่ทำอะไรไม่ได้ เราก็พุทโธไว้ พุทโธ ก็ยื่นเฉพาะเรื่องของใจ แต่ถ้ามันปัญญาอบรมสมาธิ มันจะกว้างขวางขนาดไหน มันจะคิดไปขนาดไหน สติตามมันไป มันเป็นวิธีการที่จิตมันจะวิวัฒนาการ มันต้องพัฒนาของมัน ถ้าพัฒนาการของมันนะ

การปฏิบัติของเราละ การปฏิบัติของครูบาอาจารย์เรา ปฏิบัติทั้งชีวิตเต็มมันก็ดี เต็มมันก็ร้าย เต็มมันก็เจริญ เต็มมันก็เสื่อม การเจริญและเสื่อมมันเป็นเรื่องของกิเลสที่ว่า เราตั้งสติ เรามีกำลังของเรา กิเลสมันก็หลบหลีก แต่ถ้าเราพลั้งเผลอ เราไม่ได้ดูแลรักษา เต็มกิเลสมันก็งองามขึ้นมา กิเลสมันก็ปกคลุม กิเลสมันก็ทำให้เราล้มลุกคลุกคลาน ระหว่างที่เราปฏิบัติไป มันจะมีเหตุการณ์อย่างนี้ในหัวใจของเราทุกๆ ดวงใจ

ถ้ามันมีเหตุการณ์อย่างนี้ในหัวใจเราทุกๆ ดวงใจ ถ้ามีสิ่งใดเกิดขึ้นที่มันทำให้เราเศร้าหมอง ทำสิ่งใดให้เราล้มลุกคลุกคลาน เราก็ตั้งสติสิ เราก็มีครูบาอาจารย์ใช้ใหม่ ครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านรู้ของท่านอยู่แล้วละ ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านถึงถนอมลูกศิษย์ของท่าน ท่านถึงคอยดูแลตลอด ถ้ายังใครภาวนาเป็น ท่านจะปกป้องไว้เลย เพราะการภาวนา กว่าจะสร้างหัวใจขึ้นมาได้ระดับนี้ แล้วเราจะไปคลุกคลี จะไปทำให้มันเศร้าหมอง มันไม่มีประโยชน์ แต่คนที่ทำไม่รู้ ลูกศิษย์ที่ประพฤติปฏิบัติไม่รู้หรือว่าเราทำไปมันจะเป็นคุณหรือเป็นโทษ เพราะมันยังไม่เสื่อม ยังไม่มีใครรู้หรือว่าจิตใจเราเจริญขึ้นมาขนาดนี้ ถ้ามันเสื่อมไป เราจะทุกข์ร้อนแค่ไหน แต่ถ้าเมื่อวันใดมันเสื่อมก็คอตก ถ้ามันคอตกขึ้นมาแล้วทำอย่างไรละ ก็ต้องไปหาครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ก็ต้องปลอบใจ ครูบาอาจารย์ก็ต้องหาอุบายวิธีการเพื่อจะพัฒนาให้มันกลับขึ้นมา ถ้ามันกลับขึ้นมา เห็นไหม

ถ้าความจริงมันเป็นแบบนี้ การย่อหรือการขยายความมันเป็นวิธีการ การย่อและการขยายความ ถ้ามันบอกจะไม่ให้มีเลย มันเป็นไปได้ การย่อและการขยายความ ถ้ามันไม่มีกิเลสเข้าไปเจือปน สิ่งนี้มันก็เป็นวิธีการเพื่อจะฝึกหัดใจเราให้เข้าไปสู่สังขรรรมๆ ย่อ ขยาย และธรรม

ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นสติธรรม มีสติ จิตใจจะร่มเย็นเป็นสุขแล้ว จิตใจจะไม่เร่าร้อน จนเกินไบนัก แล้วถ้ามีสมาธิธรรม มีที่พักที่อาศัยแล้ว แล้วถ้ามันมีปัญญาขึ้นมา ปัญญาธรรมขึ้นมา มันจะพิจารณาขึ้นไปให้สู่ธรรมความเป็นจริงอันนั้น ถ้าสู่ความจริงอันนั้นขึ้นมาเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าความจริง เราถึงต้องทำความเป็นจริง ถ้าเราทำความเป็นจริงนะ พุทโธฯฯฯ จนจิตมันสงบเข้ามา ถ้าจิตมันสงบเข้ามาจนสักแต่ว่ารู้ นี่มันย่อใหม่ มันย่อขึ้นมา ถ้ามันย่อแล้วมันขยายออกไปได้

อย่างไร ถ้ามันขยายออกไป ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้าเราไม่ใช่ปัญญาขึ้นมา มันจะเกิดภาวนามยปัญญา มันจะเกิดธรรมจักรขึ้นมาได้อย่างไร มันก็ต้องออกใช้ปัญญา แล้วออกใช้ปัญญา ใช้ปัญญาสิ่งใดละ

ถ้าปัญญาทางโลก ปัญญาทางโลกหมายถึงว่าสมุทัยมันเข้ามาเจือปน ปัญญาทางโลกนี้ เรื่องโลกๆ แม้แต่ดำรงชีวิตในโลกนี้เขายังต้องใช้ปัญญาของเขา ประเทศชาติจะเจริญก็ต้องมีการศึกษา ประเทศชาติจะเจริญก็ต้องมีปัญญา ปัญญา คุณติ ในการประพฤติปฏิบัติ เราจะมีควมจำเป็นต้องมีสติในทุกกระบวนการของมัน ถ้ามีสติ มันจะเป็นมรรค มันจะเป็นคุณงามความดี แต่ถ้าขาดสติละ ขาดสติ มันก็ทำโดยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก ขาดสติ มันทำด้วยความลุ่มลुकคลูกกลาน

ฉะนั้น เวลามีปัญหาๆ ถ้าปัญญาทางโลก ปัญญาทางโลกคือวิชาการทางทฤษฎี ทางวิชาการนั้น แต่ถ้าปัญญาทางธรรมละ ปัญญาทางธรรม ถ้าจิตมันไม่สงบเข้ามา มันมีกิเลสเจือปนเข้ามา มันจะเข้าสู่สังขารได้ลำบากมาก ได้ยากมาก พอได้ยากมาก แล้วเราคิดว่าเราเกิดปัญญาแล้วๆ ทำไมมันถึงชำระล้างกิเลสไม่ได้ละ

แต่ถ้ามันเป็นวิธีการนะ เป็นการย่อหรือเป็นการขยาย มันเป็นระหว่าง ระหว่างที่เราทำปฏิบัติ มันจะมีปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้น ถ้ามีปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้น ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้าจิตมันไม่สงบ เราก็ลุ่มลुकคลูกกลาน เราก็จะพยายามทำความสงบของเรา ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา เราก็มีความสงบ เราก็มีความร่มเย็นเป็นสุข

พอความร่มเย็นเป็นสุข การชวนชวนมาด้วยพุทโธ การชวนชวนมาด้วยปัญญาอบรมสมาธิ เราตรึกในธรรม เราพิจารณาต่างๆ เราตรึกในธรรม สิ่งนี้เป็นปัญญาโลกๆ ปัญญาโลกมันก็ต้องเป็นโลก เพราะเราเกิดกับโลก เพราะมันมีความเป็นจริงของมัน เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานาน้อยขนาดไหนก็แล้วแต่ มันเป็นสุดมยปัญญา เราฟังธรรมๆ ฟังธรรมครูบาอาจารย์มา ถ้ามันสะเทือนใจ มันสะเทือนใจมันก็สะเทือนให้เรา มีสติ มันสะเทือนใจ มันก็สะเทือนใจให้เรากลับมาสู่ฐานของเรา กลับมาสู่ตัวตนของเรา ถ้าเราไม่สะเทือนใจ มันคิดออกไปนอกโลกเลย มันคิดมันจินตนาการของมันไป เห็นไหม เราจะฟังธรรมให้มันสะเทือนใจขนาดไหน มันก็เป็นเรื่องโลก เป็นการฟัง

ถ้าเป็นฟังธรรม ธรรมฐาน ลูกศิษย์ธรรมฐาน การประพฤติปฏิบัติที่สุดยอดที่สุดคือการ ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพราะอะไร เพราะจิตใจของเรา ถ้าผู้ที่เริ่มต้นปฏิบัติใหม่ถ้ามันล้มลุกคลุกคลานขึ้นมา ฟังธรรม เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ถึงพื้นฐาน เทศน์ถึงการกำเนิด เทศน์ถึงวิธีการต่างๆ ฟังแล้วเข้าใจ เข้าใจเพราะจิตของเรานั้นยังไม่มีพื้นฐานใช่ไหม นี่ปฏิบัติโดยพื้นฐาน พื้นฐานตั้งแต่เริ่มต้น ครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ ท่านเทศน์เรื่องความสงบของใจ เรื่องสมาธิ วิธีการทำสมาธิ เราฟังแล้วเราเข้มข้นมากเลย

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ ในวงกรรมฐานเรานั้นก็มีจิตใจที่สูงที่ต่ำแตกต่างกันไป ถ้ามีผู้มีจิตใจที่สูงที่ต่ำแตกต่างกันไป เวลาธรรมก็เริ่มต้นตั้งแต่พื้นฐานจากความสงบของใจ พอเริ่มต้นจากโศคาปัตติมรรค จิตสงบแล้วออกฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้าจิตใจของคน ถ้าออกฝึกหัดการปฏิบัติ จิตใจเริ่มก้าวเดินแล้ว ฟังอย่างนี้มันก็เข้าใจ มันก็เข้มข้นของมันไป

ตั้งแต่เริ่มโศคาปัตติมรรค โศคาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผลขึ้นไป ถ้าขึ้นไป จิตใจที่สูงที่ต่ำขึ้นไปก็ฟังธรรม สิ่งที่ฟัง การปฏิบัติในวงกรรมฐาน การฟังธรรมนี่เป็นการปฏิบัติที่สุดยอด สุดยอดเพราะจิตใจมันเป็นไง สูดยอดเพราะมันมีสถานะ มันมีผู้ฟัง ผู้ฟังที่มีคุณธรรมในใจ แล้วครูบาอาจารย์ที่ท่านแสดงธรรมออกมา จะแสดงออกมาจากใจของท่าน มันจะมีระดับของมัน ระดับวิวัฒนาการของจิตที่พัฒนาขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ถ้าเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราก็ฟังธรรม ฟังธรรมมันจะก้าวเดินอย่างนี้

พูดถึงว่า ฟังธรรมๆ แล้วถ้ามันได้ประโยชน์ก็ได้ประโยชน์ตรงนี้ไง ถ้าจิตใจของเราที่มันกำลังใช้ปัญญาอยู่ จิตใจของเรากำลังหาทางออกอยู่ แล้วมีคนมาจูงออก มีธรรมของครูบาอาจารย์ ท่านจูงออกเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ถ้าสติปัญญาของเรา เราจับได้ไง ถ้าเราจับได้ เราจับหมายถึงว่าเรา จับเงื่อนไขปมของใจเราเอง ใจของเรานั้นมีกิเลสครอบงำอยู่ แล้วเราปฏิบัติขึ้นมา แล้ววิธีการของเรา เราปฏิบัติขึ้นมาเพราะเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา เราฟังธรรมของครูบาอาจารย์มา เราก็ได้วิธีการมา ได้อุบายวิธีการท่านยื่นให้มา แต่เราทำของเราอย่างไม่ประสบ

ความสำเร็จ เราไม่ประสบความสำเร็จ เราก็มีความแปลกใจว่าทำไมมันไม่เป็นอย่างนั้น ทำไมครูบาอาจารย์ท่านพูดเหมือนกัน เราก็ปฏิบัติเหมือนกัน ทำไมเหตุผลมันไม่เหมือนกัน

มันไม่เหมือนกัน คุณติ ย่อขยายความอยู่ มันไม่เหมือนกัน มันยังไม่เป็นธรรม ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นความจริงใจ “ธรรมะมีอยู่แล้ว” มันมีอยู่ที่ไหนถ้ามันไม่ทำขึ้นมา มันไม่มีวิธีการ ไม่มีมรรคญาณ ไม่มีมรรคทางอันเอก ไม่ให้จิตใจมันก้าวเดินไปในสายทางนั้น มันจะเอาความจริงมาจากไหน

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการ จิตใจมันฟังอยู่นี้ มันเกาะตามคุณธรรมอันนั้น แล้วมันวิวัฒนาการของมัน ภาวนาขึ้นมา นี่ไง การที่ว่าการฟังธรรมในกรรมฐาน การฟังธรรมเป็นการปฏิบัติสุดยอดที่สุด แต่เราไม่มีครูบาอาจารย์เทศน์อยู่ เราก็พยายามปฏิบัติของเราโดยส่วนตัวของเรา ถ้าส่วนตัวของเรา ในปัจจุบันนี้ถ้ามันมีวิทยุเสียงธรรมต่างๆ เราก็เปิดของเรา เราฟัง ถ้าฟังขึ้นมา ถ้ามันเป็นประโยชน์กับเรา มันก็เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าไม่เป็นประโยชน์กับเรา เราก็ฟังเพื่อบำรุงหัวใจ แล้วเราทำขึ้นมาให้เป็นความจริง ความจริงอันนี้ไง ความจริง นี้ย่อขยายธรรม ความจริงคือธรรม

ถ้าจิตใจมันลุ่มลुकคลุกคลาน จิตใจมันทุกข์มันยากอยู่นี้ นี่กิเลส กิเลสมันจี๋หัวเอา มันเอาพิษเอาภัยเข้ามาเผาตนเอง อันนี้เป็นกิเลส เป็นอวิชชา เป็นการเผาไหม้เรา เราพยายามจะมากำจัดสิ่งนี้ออกนะ ถ้าสิ่งที่เป็นกิเลส เป็นสารพิษ เป็นยาพิษ มันเหยียบย่ำในหัวใจ มันไม่มีประโยชน์อะไรกับเราหรอก เราต้องมีสติยับยั้งมันๆ นี่กิเลสตัวเป็นๆ ในตำรา ในทางวิชาการ มันเป็นทฤษฎีทั้งนั้นนะ มันไม่มีโทษมีภัยกับใคร เราศึกษามาแล้วเราต้องพยายามทำขึ้นมาให้เป็นความจริงขึ้นมาในใจของเรา ถ้าสติก็สติจริงๆ สมาธิก็สมาธิจริงๆ ปัญญาที่ปัญญาจริงๆ

ถ้าปัญญาจริงๆ มันทุกข์ร้อน มันก็ทุกข์ร้อนจริงๆ เวลามันเหยียบย่ำหัวใจ มันทุกข์ร้อนเหลือเกินนัก แล้วเราจะทำอย่างไรให้มันเป็นคุณธรรมขึ้นมา เป็นคุณธรรม คุณธรรมขึ้นมา เราก็ก้าวเดินของเราด้วยความจริงของเรา ใครจะชักนำอย่างไรให้ไปตามทางของเขา ถ้าเราประพฤติ

ปฏิบัติแล้วไม่เป็นความจริง เราปฏิบัติแล้วมันไม่มีมรรคมีผล มันไม่มีเหตุมีผล เราวางแล้ว เราทำ เราปฏิบัติตามความเป็นจริงของเรา ถ้าตามความเป็นจริงของเราละ ถ้าทำได้ มันก็เป็นจริง

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ในกาลามสูตร ไม่ให้เชื่อจากใครสอนทั้งสิ้น สิ่งทีใครสอนก็แล้วแต่ เขาว่ามันจะเป็นอย่างนั้น พิจารณาแล้วมันมีความเป็นไปได้ต่างๆ มันยังไม่เป็นจริงหรอก ถ้าเราปฏิบัติของเรา ถ้ามันสงบได้ ถ้ามันสงบได้ก็เป็นแค่สงบ มันก็เป็นสมาธิ ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา มันร่มเย็นแล้วนะ แต่ร่มเย็น มันก็เป็นย่อขยาย เพราะเดี๋ยวมันก็เจริญแล้วเสื่อม มันยังไม่สู่สัจจะความจริง ถ้าสู่สัจจะความจริง มันต้องมีกระบวนการของมันมากกว่านี้ ถ้าพอจิตสงบแล้ว เราฝึกหัดของเรา เราใช้ของเรา น้อมไป น้อมไปสู่กาย สู่เวทนา สู่จิต สู่ธรรม

โดยการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวทนามันเกิดอยู่แล้ว เวลานั่งสมาธิไป คุณิ เวลาเราปฏิบัติไป เราบอกเราไม่เห็นกาย ไม่เห็นเวทนา ไม่เห็นจิต ไม่เห็นธรรม เราจะวิปัสสนาอย่างไร ถ้าเราวิปัสสนานะ โดยสามัญสำนึก โดยความรู้สึกของคนมันมี เวลานั่งสมาธิไป กำหนดพุทโธก็ได้ ปัญญาอบรมสมาธิก็ได้ เวลามันทำไป ถ้าจิตมันไปยึด มันไปรับรู้ รับรู้ เห็นไหม สิ่งที่มีความรู้สึก ถ้ามันเจ็บปวดอะไรขึ้นมา เราทนไม่ได้ เราทนสิ่งนี้ไม่ได้ มันมีความเจ็บนัก ถ้าเราพุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ ถ้าเราต่อสู้กับมันด้วยพุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ มันจะดึงความรู้สึกทั้งหมดมาอยู่ที่พุทโธ

พุทโธนี่มันก็เป็นคำระลึกรู้ เราระลึกขึ้นมา ระลึกขึ้นมา มันก็เป็นขั้นเหมือนกัน มันก็เป็นสัญญาอารมณ์เหมือนกัน แต่เวลาความเจ็บปวดของเรามันก็มี เวลานั่งอยู่ ถ้าพุทโธเราไม่ซัดๆ มันไปรับรู้อันนั้นก่อน อันนั้นเจ็บอันนั้นปวด มันเป็นเวทนา ถ้าเวทนา เวทนามีมากขึ้น มันก็เหยียบย่ำหัวใจของเรา เราจะทำอย่างไร เราจะทำอย่างไร นี่เราไม่รู้ไม่เห็นของมัน เพราะจิต เวทนาเป็นเรา เราเป็นเวทนาอยู่ มันก็เป็นแบบนี้

แต่ถ้าเราจะหลบหลีก เราจะหลบหลีก เราก็พุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ ถ้าพุทโธซัดๆ ถ้าเรามีขันติ เรามีความอดทน ถ้าพุทโธๆ มันจะดึงความรู้สึกทั้งหมดมาอยู่ที่พุทโธเลย แล้วสิ่งที่เจ็บปวดๆ มันหายไปไหนละ นี่ไง ถึงว่าจิตนี้มันรับรู้ได้หนึ่งเดียว แต่พวกเราคนอ่อนแอ เรามักง่าย เราสับปลับ เราถึงไม่ทำอะไรเป็นความจริงกับเราได้สมตามความปรารถนาแม้แต่ครั้งเดียว

แต่เราพุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ เวลาสติปัญญา มันเอาความรู้สึกทั้งหมดมาอยู่ที่พุทโธ แล้วเราระลึกขึ้นมา พุทธานุสติ เราระลึกพุทโธๆ มันอยู่กับพุทโธนะ แม้แต่เวทนามันยังหายได้เลย ถ้าเวทนาหาย ถ้าพุทโธซัดๆ ไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ พุทโธเข้าไปจนขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ แล้วเวลามันคลายออกมาเป็นอุปจาระ ถ้าเวทนามันเกิดตอนนี้ เราจับได้แล้ว ถ้าเราจับเวทนาได้ เราจับเวทนาหมายความว่าจิตมันสงบแล้ว จิตมันมีกำลังแล้ว จิต อากาโรของจิต ถ้าจิต อากาโรของจิต พอจิตมันสงบแล้วเวลาเวทนามันเกิด มันจับต้องเวทนาได้นะ ถ้าจับต้องเวทนา เวทนามันเกิดจากอะไร มันมีโอกาสดูได้ใช้ปัญญาไง ถ้ามีโอกาสดูได้ใช้ปัญญา นิสิตธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม เพราะมีสมาธิมันจับเวทนาได้ ถ้ามันจับเวทนาได้ เวทนามันไม่แผดเผา

แต่ถ้าเวทนาเป็นเรา เริ่มต้นปฏิบัติไป เริ่มต้นผู้ที่นั่งมันจะมีความเจ็บปวด พอมีความเจ็บปวด ชั่วโมงหนึ่ง สองชั่วโมง ทนไม่ได้ ทนไม่ได้แล้ว ถ้าคนทน เวลาคนทนด้วยสติ พุทโธซัดๆ เวลามันหายไป นั่นก็เป็นขันติธรรม มันไม่ใช่ปัญญา เพราะปัญญามันยังใช้ไม่ได้ เพราะปัญญา กำลังมันไม่พอ ถ้าไปจับเวทนา เวทนามันยิ่งเจ็บยิ่งปวดมากขึ้นสองเท่าสามเท่า

ถ้าเราพุทโธๆ มันปล่อยเวทนาเข้ามา เวทนาคืออะไร เวทนา สุขเวทนา ทุกขเวทนา ก็ใจมันไปหมายถึง พอใจไปหมายถึง พอมันพุทโธๆ ใจมันก็มีความรับรู้สึกอยู่ มันเอาเวทนามาบีบคั้นเรา บีบคั้นให้การภาวนาเรารู้สึกคลุกคลาน ให้เราทนไม่ได้ ถ้าคนมีกิเลสมาก คนมีเวรกรรมมาก มันจะแผดเผามาก ถ้าคนมีเวรกรรมน้อย มีสติปัญญา จะต่อสู้มันได้มากขึ้น มันจะวางเวทนาได้ วางเวทนามันกลับมาเป็นสัมมาสมาธิ ไม่ใช่วางเวทนาแล้วจะสำเร็จมรรคสำเร็จผลหรอก ไม่ใช่ ไม่ใช่ เพราะอะไร เพราะมันยังไม่เป็นธรรม ย่อขยายส่วน แต่มันไม่เป็นธรรม ไม่เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะยังมีกิเลส มีตัณหา มีสมุทัยเจือปนไปหมดในการกระทำนี้ไง

ในการกระทำ เราก็มีความตั้งใจ มีความตั้งใจของเรา มันก็เป็นมรรค มันมีความตั้งใจ มีความอดทน มีขันติ มีบารมี มีปฏิบัติ แต่มันก็มีกิเลสเจือปนมา มันเลยย่อขยายที่วิธีการที่กระทำ มันต้องมีของมัน ไม่ใช่ว่ามันไม่มีเลย ไม่มีเลย เราแบบว่า ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม เราจะไปชนกับมันเลย ถ้าชนกับมันแล้วก็จบ...มันไม่มีอยู่จริงหรือ มันไม่มีอยู่จริง

ถ้าอย่างผู้ที่ปฏิบัติที่ขีปนากิณญาที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย ปฏิบัติรู้ง่าย เขาก็สร้างสมบุญญาธิการของเขามา เวลาสร้างสมบุญญาธิการของเขามา ถ้ามรรคญาณมันไม่เกิดขึ้น ไม่มีสติปัญญาเกิดขึ้น มันก็เป็นไปไม่ได้หรือ มันเป็นไปไม่ได้ เพราะเขาสร้างปัญญาของเขามา พอสร้างปัญญาของเขา มา จิตใจของเขาพร้อมอยู่แล้ว ถ้ามีสิ่งใดไปกระทบที่หัวใจ มรรคมันก็เคลื่อน ธรรมจักรมันก็ขยับ พอขยับขึ้นมา มันก็หมุนของมัน มันต้องมีวิธีการของมัน มันต้องมีเหตุมีผลของมัน มันถึงจะเป็นผลของมัน ไม่มีหรือที่ว่ามันจะเป็นโดยที่ไม่มีอะไรตอบสนองเลย ไม่รับรู้สิ่งใดเลย มีขอนไม่อย่างเดียว ขอนไม่มันก็เป็นธาตุ มันไม่รู้หรือ มันไม่มีอยู่จริง

ถ้ามันจะเป็นความจริงนะ ความจริง ถ้าเราทำของเราเอง มันจะมีความเจ็บช้ำน้ำใจ ปฏิบัติขึ้นมา เราหลีกเลี่ยงทางโลกมา เราก็เห็นอยู่แล้วว่าการเกิดเวียนตายเวียนเกิดมันก็เป็นแบบนี้ เกิดมาเรายังภูมิใจว่าเราเป็นชาวพุทธ เราเป็นชาวพุทธนะ ชาวพุทธ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึงบุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ วิชชา ๓ เห็นการเวียนตายเวียนเกิด เห็นต่างๆ จิตมันสร้างสมมาอย่างนั้น เราเชื่อของเราอย่างนั้น ถ้าเราเชื่ออย่างนั้น โลกมันทุกขร้อนอย่างนี้ ถ้าเราอยู่ในวัฏฏะ มันก็จะเป็นแบบนี้

เราจะออกพ้นจากวัฏฏะ ถ้าเราจะออกพ้นจากวัฏฏะ เราก็ต้องเข้มแข็งของเรา เพราะงานจากภายใน งานจากภายใน งานของใจ ถ้างานของใจ นี้ย่อขยายธรรม สังขารมันมี เวลามันทุกข์ไม่ต้องพูดถึง ทุกข์นี้เป็นสังขะ ทุกข์เป็นอริยสังข์ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์มันมีของมันอยู่ แต่คนที่ว่าทุกข์มันมี ทุกข์อันละเอียด อย่างเราจะมั่งมีศรีสุข เราจะมีทุกอย่างพร้อมหมด แต่ในหัวใจมันก็ว่าแห้ว ในหัวใจมันก็เศร้าหมอง ในหัวใจมันก็วิตกกังวล เราตายแล้วเราไปไหน นี้ทุกข์อันละเอียด ใจ แล้วถ้าเราปากกัตตีนถีบ หน้าที่การงานเราก็ต้องบีบคั้นเราอยู่แล้ว แล้วยังต้องมาประพุดติปฏิบัติอีก

อันนี้มันเทียบเคียงเข้ามาสิ ในเมื่อหน้าที่การงานมันก็บีบคั้นเราอยู่แล้ว บีบคั้นนะ นี้ใจเวียนตายเวียนเกิดมันก็เป็นแบบนี้ แล้วเราก็ต้องหาอยู่หากินอย่างนี้ แล้วเวลาตายไปแล้วก็ไม่ทำอะไรติดตัวเราไปเลย แต่ถ้าเราเวียนตายเวียนเกิดนะ ทุกข์บีบคั้นเราอย่างนี้ เราก็มีสติทำหน้าที่การงานของเรา แล้วเราก็เปรียบเทียบกับชีวิตใจ ชีวิตทำไมมันทุกข์ยากอย่างนี้

ชีวิตเกิดมา ที่ว่าเป็นอริยทรัพย์ เกิดมา คนเกิดมาเป็นอริยทรัพย์ เพราะว่าเกิดเป็นมนุษย์ ถ้าไม่เกิดเป็นมนุษย์ มันก็เกิดเป็นภพชาติอื่น ถ้าเป็นภพชาติอื่น มันก็ดำรงเผ่าพันธุ์ของมันอย่างนั้น มันก็ทุกข์เหมือนกันนั่นแหละ แต่ทุกข์ของเขาไม่มีทางออก เพราะทุกข์ของเขามันยอมจำนน แต่ทุกข์ของเรา เราเกิดมา เราเกิดเป็นมนุษย์นี่เป็นอริยทรัพย์ ทุกข์มันเป็นสัจจะ ทุกข์เป็นความจริง แล้วมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา ถ้ามีสติ มีสมาธิ มีปัญญา มันแก้ไขกันที่หัวใจนี้ ถ้ามันแก้ไขกันที่หัวใจนี้ เราก็ค้นหาหัวใจเราให้เจอ ถ้าเราค้นหาหัวใจเราไม่เจอ ค้นหาไม่เจอ มันจะไปที่ไหนล่ะ เราจะเข้าบ้าน เราไม่มีประตูเข้าบ้าน มันจะเข้าได้อย่างไร มันก็ต้องหาประตู หาทางเข้า

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรากำหนดพุทโธ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันจะเป็นความจริง จะเป็นสมาธิธรรม สมาธิธรรมแล้วฝึกหัด ฝึกหัด ถ้าจิตมันสงบ จิตมันมีกำลังขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันจับเวทนาได้ เราก็พิจารณาเวทนา ถ้าพิจารณาเวทนา เพราะเวทนานี้เป็นนามธรรม เวทนาเป็นนามธรรม สุขทุกข์เป็นนามธรรม

คำว่า “นามธรรม” มันเกิดดับๆ ใจ ถ้ามันพอใจ มันก็เป็นความสุข ถ้ามันขัดใจ มันก็เป็นความทุกข์ ถ้ามันขัดใจ แล้วขัดใจ เวลาเราทำความดี เรานั่งสมาธิภาวนา มันเป็นความดี แล้วเวทนามันมาทำลายบัลลังก์บะชรรณเราทำไม ในเมื่อเราทำคุณงามความดี เราตั้งใจดี ทุกอย่างก็ต้องส่งเสริมให้เราเป็นความดีสิ นี่เราคิดของเราอย่างนั้น แต่เวลาเรานั่งไป เวลามันเจ็บปวดขึ้นมา มันเป็นมาร มารกิเลสตัดหาความทะยานอยากมันอยู่ในหัวใจของเรา มันก็ต่อต้าน เป็นเรื่องธรรมดาของมัน มันเป็นธรรมชาติของมาร

มาร พญามารมันทำลายทุกๆ อย่าง มันทำลายตั้งแต่คุณงามความดีของเรา มันทำลายตั้งแต่เราตั้งใจทำความเพียรของเรา มันก็จะทำลาย พอมันทำลายขึ้นมา เราไม่รู้ว่ามารมันทำลายไฉน เราก็บอกว่าเราทำดีๆ เวลามารมันทำลาย กิเลสมันทำลายเรา อวิชชามันทำลายเรา ความไม่รู้ของเรา มันทำให้เราเสียหาย แต่เราบอกว่าเราทำความดี เรานั่งสมาธิ เราเป็นชาวพุทธ เราจะปฏิบัติ นี่คือการ

เรียกร่องไถ นี่ก็เลสมันซ้อนมาอีกชั้นหนึ่ง พอมันซ้อนมาอีกชั้นหนึ่ง เราก็น้อยเนื้อต่ำใจ เราก็ว่าทำดีทำไมไม่เป็นความดี

เราทำของเรา ถ้าจิตมันสงบนะ พอมันจับเวทนา จับเวทนา ถ้าจับได้ มันถึงเป็นสติปัญญา ๔ ถ้าเราจับไม่ได้ มันเป็นสัญญาอารมณ์ มันเป็นการสร้างภาพ นี่ยอมมัน เราศึกษาแล้วเราเข้าใจแล้ว แล้วเราก็สรูปของเราเองไง เราสรูปเอง เราได้พิจารณาแล้ว เราได้ทำแล้ว แล้วมันทำแล้ว เราก็เข้าใจแล้ว เราเข้าใจแล้ว มันเข้าใจโดยอะไรล่ะ ถ้าเป็นการย่อ ก็ย่อให้เราเข้าใจ ถ้าเป็นการขยาย ก็ขยายให้เราเข้าใจ มันเป็นเรื่องของสัญญาอารมณ์หมดเลย มันไม่เป็นเรื่องความจริงเลย

ถ้าเป็นเรื่องความจริงนะ ถ้าจิตมันสงบ พอจิตสงบ จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นกาย จิตเห็นเวทนา จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม ถ้าจิตมันเห็นของมัน มันฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดให้หัวใจมันฉลาดขึ้นมา มันฉลาดด้วยอะไร มันฉลาดด้วยสังขาร ถ้ามันย่อ ก็ย่อเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ ย่อมาให้เหลือเอ็กคตารมณ์ เหลือหนึ่งเดียว เวลามันขยายออกไป จิตเห็นอาการของจิต พอจิตเห็นอาการของจิต มันจับต้อง ก็จับเวทนา พิจารณาไปแล้วไม่มีอะไรเลย ไม่มีอะไรเลย กระจกก็จับไม่ได้ เนื้อก็จับไม่ได้ แร่ธาตุจับไม่ได้หรอก มันมีความเจ็บปวดไปไม่ได้ แต่ทำไมมันเจ็บขึ้นมาล่ะ มันเจ็บขึ้นมา เรานั่ง คุณสิ เราพับข้อเท้าไว้ เลือดลมมันไม่สะดวก มันก็ต้องมีเหน็บชาเป็นธรรมดา ถ้านั่งมากเกินไป มันก็เกิดความรู้สึก ถ้าจิตใจมันรับรู้

ถ้าจิตใจมันอยู่กับพุทโธ ใจที่ว่ารับรู้ มันก็ไม่รับรู้ มันมาอยู่กับพุทโธ ถ้าจิตมันลงนะ ถ้าจิตมันลง มันเป็นสมาธินะ สิ่งที่ว่ามันเป็นเหน็บชาต่างๆ ไม่มีเลย แล้วลุกไปสบายเลย แต่ถ้าจิตมันยังไม่ลง มันรับรู้ความเหน็บชาอยู่นะ แล้วมันค่อยๆ สงบเข้ามา เวลาเราออกจากสมาธิมา ความเหน็บชามันก็มีของมันนะ นี่มันอยู่ที่จิตมันรับรู้ไว้ จิตนี้มันรับรู้

จิตนี้มหัศจรรย์นัก แล้ววิชามันครอบงำของมัน มันก็ไม่มีความรู้จริงของมัน ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ฟังเทศน์ครูบาอาจารย์มา ก็จำมาทั้งหมดนั่นนะ มันไม่เป็นความจริง มันไม่เห็นเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากใจสักทีหนึ่ง ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากใจสักทีหนึ่ง จิตใจมันก็ฉลาดขึ้นมา มันก็อ้อ! อ้อ! เราทำได้ เราเคยชนะ

ได้ พอชนะได้ ถ้าเรามีสติปัญญาแยกแยะ มีสติปัญญาพยายามบำรุงรักษา การบำรุงรักษาคือการดูแลหัวใจเรานี้แหละ อย่าให้หัวใจมันเพ่นพ่าน ไปคว้า ไปจับต้องสิ่งที่ว่าเอามาเป็นพิน เป็นไฟเผาจนมันจนกินไปนัก เราเอาความจริงที่เกิดขึ้นกับใจ ถ้าใจมันเกิดขึ้น มันภาวนาได้ผล เอาตรงนี้ ถ้าเอาตรงนี้แล้ว แล้วสิ่งที่บำรุงรักษาก็บำรุงรักษาการดำรงชีวิตของเราให้บำรุงรักษาไว้ บำรุงดูแลหัวใจของเราไว้ แล้วทำให้มันเข้มข้นขึ้น ทำให้มันมีจุดยืนมากขึ้น

ถ้ามีจุดยืนมากขึ้น ถ้าจิตมันสงบแล้วนะ ฝึกหัดใช้ปัญญาของเรา ถ้ามันปล่อยาง ถ้ามีกำลัง กำลังที่เป็นสัมมาสมาธิ แล้วมีสติปัญญาควบคุมให้จิตออกฝึกหัด ออกฝึกหัดพิจารณาสิ่งที่ป็นนามธรรมคือเวทนา ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันเห็นกาย สิ่งที่เป็นรูปธรรม คือมันเป็นนิมิต เราก็พิจารณาแยกแยะของเรา

ถ้าธรรมะ สัจธรรมก็คือธรรม ถ้าเราปฏิบัติตรงกับธรรม มันก็คือธรรม ถ้าเราปฏิบัตินะ เหตุและผลรวมลงก็เป็นธรรม เหตุและผลคือย่อและขยายส่วน ถ้าสัจจะมันเป็นธรรม มันก็เป็นธรรม ถ้ามันปล่อยาง ตังคปหาน ตังคปหานนี่ก็เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปล่อยางชั่วคราว ถ้าการปล่อยางชั่วคราว การปล่อยางชั่วคราวเพราะอะไร การปล่อยางชั่วคราว เพราะมันไม่สมบูรณ์ มันไม่สิ้นสุดกระบวนการของมัน ถ้าไม่สิ้นสุดกระบวนการของมัน เพราะมันยังมีสมุทัยเจือปนอยู่ มันมีสมุทัย

สมุทัยคืออะไร สมุทัยคือค้นหา ใจ ค้นหา วิภวตัณหา ใจ สมุทัย ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ แต่เราละมันไม่ได้ ละมันไม่ได้เพราะเหตุผลมันไม่เพียงพอ ถ้าเหตุผลไม่เพียงพอ สมุทัย ค้นหา ความทะยานอยากมันยังลุ่มๆ คลำๆ ถ้าลุ่มๆ คลำๆ มันปล่อยาง ถ้ามันปล่อยาง ปล่อยางเพราะสมุทัยมันเจือปนอยู่ มันยังปล่อยางของมัน แต่สมุทัยมันก็เบาบางลงๆ เบาบางลงด้วยการใช้ปัญญา ฝึกหัดวิเคราะห์ของเรานี้แหละ คำว่าธรรมๆ ของเรา มันไม่ได้แจ่มแจ้ง ไม่ได้ชัดเจนของเรา ถ้าธรรมของเรา

จากไม่มีคุณธรรมเลย จากย่อขยายส่วนเป็นวิธีการทั้งหมด จากธรรมไม่มีก็คือทำความสงบของใจไม่ได้ ถ้าใจสงบไม่ได้ก็เป็นสมาธิไม่ได้ ธรรมของเรามันมีเครื่องอยู่ที่อาศัย ถ้าเราประพฤติ

ปฏิบัติกันโดยใช้ปัญญาของเรา มันวิปัสสนา มันใช้ปัญญาใคร่ครวญไป ถ้ามันปล่อยวางๆ นี่ฝึกหัด
ใช้ปัญญา ภาวนามยปัญญาจะเกิดขึ้นอย่างนี้ ถ้ามันเป็นภาวนามยปัญญา มันก็มรรคสมบูรณ์ของมัน
เพราะอะไร คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ ความเพียรชอบเพราะอะไร เพราะมันเป็นโศคาปัตติมรรค
โศคาปัตติมรรคมันจะเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เห็น ไหม

เขาว่า สติปัฏฐาน ๔

สติปัฏฐาน ๔ มันต้องมีหัวใจ หัวใจที่สงบแล้วมันเป็นผู้พิจารณา เป็นผู้ขุดค้น เป็นผู้แยกแยะ
เพราะสังโยชน์มันอยู่ที่ใจ สักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสมันอยู่ในหัวใจ มันอยู่ในใจของเรา
ใจของเรา คุณติ เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชัดเจนจากขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาโดยความจริง แล้ววาง
ธรรมและวินัย เทศนาว่าการ สัจจะนี้ อันนี้ สัจจะนี้ชัดเจนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่
มันเป็นความลึกลับของเรา เราศึกษาขึ้นมาแล้ว เราปฏิบัติขึ้นมาแล้ว เราใช้ปัญญาของเราแล้ว มันก็
ยังเคลือบแคลงของมัน ถ้ามันเคลือบแคลง มันยังไม่สมบูรณ์ ไม่แจ่มแจ้งในใจของเรา

ถ้าไม่แจ่มแจ้งในใจของเรา มันก็ยังลุ่มๆ คลำๆ ธรรมของเรามันก็เลยเศร้าหมอง ธรรม
ของเรามันก็ยังไม่ชัดเจนขึ้นมา ถึงจะปล่อยวางขนาดไหน ธรรมของเราๆ ธรรมของเราคือ
ประสบการณ์ของเรา ธรรมของเราคือจิตใจของเรา บัณฑิตตั้งของเรา สันติทฎฐิโกของเราที่ได้สัมผัส
ได้สัมผัสสิ่งต่างๆ ที่เราประพฤติปฏิบัติมา

หลวงปู่มั่นท่านพูด “การแก้จิตแก้ยากนะ การแก้จิตแก้ยากนะ” ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่าน
คอยย้ำเราให้ซ้ำ ให้ซ้ำ ให้พยายามทำ พยายามฝึกฝนใจขึ้นมา พิจารณาซ้ำเข้าไป ถ้าจิตสงบแล้วก็
จับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมขึ้นมาพิจารณาต่อเนืองๆ มันจะปล่อยวางกันต่อเนือง แต่ถ้ามัน
จับไม่ได้ มันจับไม่ได้หมายความว่ามันเคยทำได้หนเดียวเท่านั้นแหละ

การที่จิตมันจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรม ก็พิจารณาหนหนึ่ง แล้วมันปล่อยวางไป
ปล่อยวางไป คุณติ คนปล่อยวางไป มันไม่ชำนาญการ พอความไม่ชำนาญการของเรา พอปล่อยวางแล้ว
เราจะจับตรงไหนขึ้นมา จับที่กายก็กายไม่มี จับเวทนา เวทณาก็ไม่มีเลย มันว่างหมดเลย ถ้าเห็นจิต จิต

มันก็ไม่เห็น มันเว้งว่างไปหมด ถ้าเกิดธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ยังไม่มีใหญ่เลย เพราะจิตมันสะอาดบริสุทธิ์

เวลาที่ว่าสมุทัยมันเจือปนมา ถ้าสมุทัยมันเจือปนมานะ ถ้าครูบาอาจารย์ที่ดี การแก้จิต แก้จิตก็ทำความสะอาดของใจเข้ามา ถ้าในเมื่อเราทำสิ่งใดไม่ได้ ถ้าเราใช้ปัญญาของเราฟุ้งเฟ้อของเรา จิตมันจะเสื่อมไปเรื่อยๆ จิตมันจะเสื่อมไปเรื่อยๆ ถ้าเสื่อมไปเรื่อยๆ จนออกมาเป็นปุถุชน ปุถุชน กัลยาณปุถุชน

ปุถุชนคือคนหนา กัลยาณปุถุชนคือเขามีสติของเขา เขาควบคุมดูแลความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเขา เขาเห็นกาย เขาเห็นรูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ถ้าเขามีสติปัญญา รูปก็คือรูป เสียงก็คือเสียง เสียงก็สักแต่ว่าเสียง รูปก็คือสักแต่ว่ารูป รูปอันวิจิตรมันไม่ใช่กิเลส นี้เขามีสติปัญญาของเขา เขาก็รักษาของเขาให้เป็นกัลยาณปุถุชน เขาก็รักษาจิตใจของเขาให้ทำความสะอาดเข้ามาได้ง่ายขึ้น

เวลาจิตใจสงบแล้ว เวลาพอเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง แล้วจับพิจารณาออกมา เห็นกาย เห็นเวทนา จิตเห็นอาการของจิต มีการกระทำ มีการพิจารณา มีการแยกแยะ แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันจับกาย จับเวทนาไม่ได้ จิตมันสงบเข้ามาแล้วมันก็เป็นสมถะ สมถะแล้วมันจับต้องไม่ได้ สติปัญญา ๔ มันก็ไม่เกิดขึ้น แล้วพอจิตมันสงบแล้วเราจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมได้หนหนึ่ง เราพิจารณาแล้วมันปล่อยวางไป พอปล่อยวางไป ปล่อยวางไป ปล่อยวางไป ถ้ามันเป็น สัมพล่นก็ได้ เป็นบุญอำนาจวาสนาก็ได้

แต่อำนาจวาสนาของคน คนที่มีอำนาจวาสนา เขามีบารมีธรรม เขาปฏิบัติอะไร เขาทำสิ่งใด เขาทำแล้วประสบความสำเร็จของเขา ใจคนที่คนทุกข์คนยาก เขาก็อยากประพฤติปฏิบัติของเรา เหมือนกัน แต่เราปฏิบัติแล้วมันลุ่มๆ ดอนๆ นี้อำนาจวาสนาของคนมันไม่เท่ากัน ถ้าไม่เท่ากัน แต่เราพิจารณาของเราแล้วมันปล่อยวาง ถ้าอำนาจวาสนาที่เขาสร้างบุญญาธิการของเขา เขาทำ ความสงบของใจของเขาแล้วเขาจับของเขาได้ เขาพิจารณาของเขาไป เพราะอะไร เพราะจิตสงบแล้วจิตมันเห็นอาการของจิต จิตเห็นกาย จิตเห็นเวทนา จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม พอจิตเห็น มี

การกระทำ มีการกระทบ มันมีการกระทำ ถึงจะย่อขยาย ก็เป็นวิธีการที่จะเข้าไปสู่สังขารม ผู้
 สัจจะความจริง

แต่คนที่อำนาจวาสนาหยาบๆ อำนาจวาสนาที่มันน้อย พอมันจับ มันทำของมัน พิจารณา
 ของมันได้ พอมันปล่อยวางแล้วจะทำอีก มันมีข้อโต้แย้งไปหมดละ “เราก็ทำของเราแล้ว เราก็รู้
 ของเรามาหมดแล้ว จะจับต้องสิ่งใดก็ไม่ได้” นี่กิเลสมันบังตา มันจะไม่ได้ได้อย่างไร ก็ของมันอยู่
 ตรงหน้านั้นนะ ของมันก็เห็นอยู่นั้นละ แต่ทำไมไม่เอื้อมไปคว้าละ คว้ามันก็จับได้ มันไม่ทำอะไร
 เลย ไม่ทำอะไร นี่คนที่อำนาจวาสนามันอ่อนแอ ถ้าอ่อนแอนะ เราทำความสงบของใจให้เข้มข้น
 ขึ้น ทำความสงบของใจให้เข้มข้นขึ้น ให้มันชัดเจนขึ้นมา ก็ของมันอยู่ตรงหน้านั้นนะ ถ้าจิตมันสงบ
 เข้ามา เปิดหูเปิดตาขึ้นมา ตาใจมันเปิดขึ้นมา ถ้าตาใจมันเปิด จิตสงบมากขึ้น ราพึง ราพึงจิตให้มันไป
 กระทบ

มันมีอยู่ ของมันไม่มีได้อย่างไร มันก็อยู่กับเรานี้แหละ แต่เพราะเราเหมือนคนตาบอด ปิด
 ตาตัวเองซะ แล้วก็อ้างอย่างเดียวกันว่า “หาไม่ได้ หาไม่เจอ กายก็ไม่มี เวทนาจี่ไม่มี จิตก็ไม่มี”

มันหลับตาแล้วมันบอกว่ามันไม่มี มันไม่มี ก็มีงหลับตา ก็ลืมตาสี

“ลืมตาก็ลืมไม่ได้ มันเป็นสมาธิ ลืมไม่ออก”

นี่คนที่อำนาจวาสนา เห็นไหม แต่ถ้ามันเป็นจริงนะ การแก้จิต เพราะกระบวนการมัน
 ต้องเป็นแบบนี้แหละ ถ้าย่อส่วน ย่อมาจนไม่มีเหตุผล ถ้าขยาย ขยายจนไม่มีสติปัญญา แต่ถ้าเรามี
 สติ มีสมาธิ เราใช้ปัญญาของเรา ถึงจะย่อขยาย มันก็เป็นวิธีการ วิธีการถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา มันก็
 เป็นจริงขึ้นมาสิ ถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา ปฏิบัติธรรม ธรรมมันเป็นธรรมอย่างนั้นอยู่วันยังค่ำ ถ้าเรา
 ทำแล้วสมควรแก่ธรรม มันเข้าไปชนกับธรรมะนั้นเลย มันมีของมันอยู่ มันมีของมันอยู่ มันมี
 เพราะอะไร มันมีเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ขึ้นมา พอตรัสรู้ขึ้นมา ตรัสรู้
 ด้วยวิธีอะไร ตรัสรู้ด้วยมรรคญาณ แล้วที่เราปฏิบัติกันอยู่นี้มันคืออะไร เราทำศีล สมาธิ ปัญญา มัน
 ไม่เป็นมรรค มันเป็นอย่างไร

ศีล สมาธิ ปัญญาของเราคือมรรค ถ้ามรรคขึ้นมา มันมรรคของใครล่ะ มรรคของจิตดวงใด มันก็แก้กิเลสของจิตดวงนั้น ถ้าเราไม่เกิดมรรคขึ้นมา “ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล” เราปฏิบัติของเรา ถ้าไม่เกิดมรรคญาณขึ้นมา ไม่เกิดปัญญาความเป็นจริงของเราขึ้นมา มรรคผลไม่มีหรอก ธรรมะมีอยู่แล้วมันก็หัวทกกันขวิดอยู่นั่น มันจะมีไปไหน ถ้ามันไม่มีความจริงขึ้นไปรองรับ ไม่มีความจริงเข้าไปสู่สังขารมอันนั้น ถ้ามีความจริงเข้าไปสู่สังขารมอันนั้น มันเกิดขึ้นมาได้ อย่างไร สังขารมอันนั้นที่เกิดขึ้นมาได้ก็ที่เราฝึกฝนอยู่นี่ไง ที่เราฝึกฝน เห็นไหม

ถ้าจิตใจคนที่มีคุณธรรม ท่านปฏิบัติแล้ว เขาก็ก้าวเดินต่อเนื่องกันไป จิตสงบแล้วเราก็ออกใช้ปัญญา ปัญญามันปล่อยวางแล้วมีความสุขมีความสงบ แต่มันไม่มีเหตุมีผล เราก็อ้อแล้วอ้อเล่า ตามแต่อำนาจวาสนาที่คนมีสติปัญญาจะก้าวเดินต่อเนื่องกันไป แต่ถ้าอำนาจวาสนาเราหยาบ เราทำของเราแล้วมันก็หลุดไม่หลุดมือไป กลับมาที่ความสงบอย่างเดียว กลับมาที่ความสงบอย่างเดียว

บอกว่า “สิ่งนั้นไม่มีๆ”

สงบแล้วนะ พยายามฝืน ฝืนโน้มไปให้ได้ จับขึ้นมา พอจับขึ้นมา นี่โกหก พอจับมันก็โดนนะ ถ้าจับมันก็มี ถ้าจับได้นะ นี่โกหก นี่ไง พอคำว่า “โกหก” ใครโกหกล่ะ ก็กิเลสในใจเรามันโกหก ถ้ากิเลสในใจเราโกหก เห็นโทษของกิเลสไหมล่ะ เห็นโทษไหม

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยืนยันโต้งๆ อยู่นี่ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโต้งๆ ต่อหน้านี้ ทำไมให้กิเลสในใจของเราโกหกหลอกลวงเราเอง มันเศร้าณะ ถ้ามันเศร้าขึ้นมา มันจะเป็นเครื่องยืนยันกับจิตใจของเราไม่ว่าอย่าเชื่อ อย่าเชื่ออะไรทั้งสิ้น

ถ้าไม่เชื่อ ไม่เชื่อทำอะไรต่อล่ะ ถ้าไม่เชื่อแล้วเราก็ต้องชวนขวยสิ ถ้าการชวนขวยคนเรานะ ถ้ามันชวนขวย มีการกระทำ มันต้องประสบความสำเร็จจิต คนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ด้วยความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ จะทำให้เราหลุดพ้นไปจากสิ่งจอมปลอมในใจ แต่เพราะอำนาจวาสนา เพราะนิสัย จะเอาอะไรก็จะเอาแต่มันง่าย จะทำสิ่งใดก็ยืนยัน นี่มันย่อขยายไป พอศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นทฤษฎีมาแล้ว แล้วทำครบกระบวนการ ทำครบสูตรแล้ว แล้วกิเลสมันก็ปิดตาไว้ “ไม่มี ไม่เห็น มันว่าง มันสบาย”

สบายของกิเลสใจ กิเลสมันขุดหลุมพรางไว้ กิเลสมันร้ายนัก เวลามันเข้มแข็ง มันมีอำนาจเหนือหัวใจ มันก็เอาแต่พืชเอาแต่ภัยมาเผาผลาญหัวใจของเรา เราพยายามขวนขวายของเรา ศึกษาามาเพื่อเป็นคติ เป็นเครื่องดำเนิน แล้วเวลาปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบ มันก็สงบขึ้นมาเพื่อความร่วมมือเป็นสุข เวลามันออกฝึกหัดใช้ปัญญา มันก็เป็นสัญญา มันก็เป็นทฤษฎีที่สัญญา เป็นจินตนาการขึ้นมา พอจินตนาการขึ้นมา ถ้ามันย่อขยาย มันอยู่ตรงนั้นนะ มันไม่เข้าสู่ธรรมหรือ

แต่ถ้ามันเข้าสู่ธรรมนะ ถ้ามันจับต้องได้จริงๆ จิตเห็นอาการของจิต มันกระทบกัน จิตกับกาย ใจกับกายกระทบกัน ใจกระทบกับความคิด ใจกระทบ เห็นไหม กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้ามันคือธรรมารมณ์ๆ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ความรู้สึกมันกระทบกันๆ สิ่งที่กระทบกัน ของมันมีอยู่ แต่มันแยกแยะไม่ได้ พอทำความเข้าใจของใจ จิตมันหดสั้นเข้ามา มันปล่อยวางได้ พอจิตสงบ อธิปนาสมาธิ จิตสงบจนไม่รับรู้เรื่องกายเลย มันสักแต่ว่า หัวใจอยู่ในร่างกาย มันไม่รับรู้ร่างกายนี้เลย มันเป็นความมหัศจรรย์เลย แม้แต่อธิปนาสมาธิที่ใครทำเข้าไปถึงตรงนั้นแล้วมันมหัศจรรย์ มหัศจรรย์ ถ้าคนไม่มีสติปัญญาจะบอกนี่นิพพานเลย หลงได้เลย

แต่เพราะเรามีครูบาอาจารย์ เพราะเรามีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพุดติปฏิบัติมาต้นตระกูลของเรา อาจารย์ใหญ่ของเราทำมา มันยืนยันไว้โยอะเยอะ ถ้ามันยืนยันไว้ คนที่ปฏิบัติเป็นคนปฏิบัติเขารู้ เขารู้ เขารู้ว่าอะไรเป็นสมณะ อะไรเป็นปัญญา อะไรเป็นวิปัสสนา

ถ้ามันเป็นสมณะ สมณะทำอะไรถึงเป็นสมณะ ถ้ารสของสมณะ รสของสมาธิ รสของการปล่อยวางเข้ามาด้วยคำบริกรรม รสของการปล่อยวางเข้ามาด้วยปัญญาอบรมสมาธิ มันเป็นแบบนี้ จิตถ้ามันสงบถึงที่แล้ว จิตสงบถึงที่ จิตที่มันสงบ มันจะเป็นอุปจาระ ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี่จิตกับกาย จิตกับสติปัญญา ๔ ที่มันจับต้องกัน แล้วมันใช้ปัญญา

ที่ว่าป็นธรรมๆ ถ้าเป็นธรรมเกิดขึ้นมา มันพิจารณาแล้วถ้ามันปล่อยวาง มันก็เป็นตังคปหาน มันปล่อยวางชั่วคราวๆ ที่นี้มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของคน ถ้ามีชิปปาปัญญา มันปล่อยวางครั้งสองครั้ง หรือครั้งเดียวมันก็เป็นพระ โสดาบัน เป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอนาคามีขึ้นไปได้เลย

แต่ถ้าอำนาจวาสนาของคนมันหายบ ฆ่าแล้วฆ่าเล่าๆ ฆ่าแล้วฆ่าเล่านี้ก็เป็นอำนาจวาสนา คำว่า “ฆ่าแล้วฆ่าเล่า” หมายความว่า คนเราเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเรารักษายังไม่หาย เราก็รักษาของเรา ต่อเนื่องๆ จนกว่าโรคมันจะหาย ไม่ใช่เราไปฉีดยาเข็มหนึ่ง แล้วเรอบอกว่ามันหายแล้วๆ ทั้งที่ โรคร้ายในตัวเราเองมหาศาลเลย แล้วเราคิดเข้าข้างตัวเองว่าหาย มันเป็นไปได้หรือ มันเป็นไปได้ไม่ได้เลย มันเป็นไปได้หรืออก สิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง คิดกันเอาเอง คิดกันเอง หลงกันไปเอง

แต่ถ้าเราปฏิบัติของเราละ ในเมื่อเราเป็นคนหายบไข้ใหม่ ในเมื่อกิเลสเราเป็นคนหนา เราก็พิจารณาฆ่าแล้วฆ่าเล่า ก็ให้มันเป็นความจริง เวลาฉีดยาก็ให้เป็นยา ไม่ใช่ น้ำกลั่น เห็นไหม น้ำกลั่นขึ้นมา เขาฉีดเข้าไปโดยที่ไม่มีเนื้อยาผสมเลย ฉีดอย่างนั้นมันก็ฉีดไม่เป็นประโยชน์กับโรคภัย นั้น นี่ก็เหมือนกัน เวลาภาวนาก็ภาวนาให้มันเป็นความจริง มันจะเร็วมันจะช้า เราก็ทำความจริงของเรา ตั้งสติ แล้วถ้ามันจับต้อง พิจารณาเข้าไปๆ จนถึงที่สุดนะ ถึงที่สุด เวลามันอ่อนลงเรื่อยๆ กิเลส มันจะเบาบางลงเรื่อยๆ เบาบางลงเพราะว่าปัญญารอบหนึ่ง การพิจารณาชำระรอบหนึ่ง มรรคเคลื่อนไหวไปรอบหนึ่ง มันก็ได้ตัดทอนๆๆ กิเลสมันจะอ่อนลงๆๆ การภาวนาก็ง่ายขึ้น

การจับ ถ้าเราพิจารณาของเรา ถ้ามันพิจารณาไม่ได้เลย มันไม่เห็นสิ่งใดเลย มันไม่พิจารณา แต่ความจริงมันมีอยู่ ถ้าเราจับ เราจับ เพราะการจับได้แล้ว เราจับได้ เหมือนเราจับขโมยได้ ขโมยก็นั่งอยู่ต่อหน้านี้แหละ ทำไมเราไม่ตัดสินใจว่าขโมยนี้ถูกหรือผิดละ ขโมยมันผิดอยู่แล้ว แต่มันผิดเพราะอะไรละ มันผิด มันขโมยอะไรของเราไปละ มันเป็นขโมย มันนั่งอยู่ที่นี่ แล้วมันทำไมถึงผิดละ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจับได้แล้วนะ กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าเราจับได้แล้ว ถ้าเราพิจารณาไปมันจะเป็นอย่างนั้น แต่ด้วยกิเลสมันหนา พอขโมยจับอยู่ตรงหน้า มันนั่งอยู่ที่นี่ มันบอกว่า “ไอ้ที่นี่ไม่ใช่ขโมย ไอ้ที่นี่เป็นเจ้าทรัพย์ เราต่างหากจับคนผิดมา เราต่างหากไม่รู้ เราต่างหากเป็นคนทำอะไรไม่ถูกต้อง” มันกลับกันไปหมดเลย มันกลับกันไปหมดเพราะอะไรละ

กลับกันไปหมด เพราะ หนึ่ง เราเป็นคนมีอำนาจวาสนาระดับนี้ สอง กิเลสมันฟูขึ้นมา กิเลสในหัวใจของเรามันอ้าอึง เราปฏิบัติธรรมๆ เราว่าเราปฏิบัติแล้ว ทำตามสูตรไง ทำตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนไว้ก็ทำตามนั้นหมดเลย ทำตามนั้น ทำตาม

กิเลส กิเลสมันก็ทำด้วย มันทำด้วยมันก็บอกว่าเป็นอย่างนั้นๆ เป็นอย่างนั้นไปหมดเลย ทำแล้ว ทุกอย่างหมดแล้ว มันก็เหมือนเราไปซื้อของ ไปซื้อของแล้วเขาโกง อ้าว! ก็ให้ตั้งค์แล้ว ทุกอย่างแล้ว เอานะของนั้นมาสิ เขาก็ให้กลับบ้านไปเถอะ เขาโกงแล้วเขายังหัวเราะเยาะด้วยว่าโง่ได้ขนาดนี้โง่

นี่ก็เหมือนกัน เราปฏิบัติ เราปฏิบัติมาตามความเป็นจริงของเรา เราปฏิบัติตามความเป็นจริง หมายถึงน้ำพักน้ำแรง จริงโดยน้ำพักน้ำแรง จริงโดยการนั่งสมาธิ โดยการภาวนา แต่กิเลสมันหนากิเลสในใจมันหนา มันอ้างอิง มันเฉไฉ มันหลบหลีกอยู่อย่างนั้นนะ แล้วเขาว่าคนซื้อ คนซื้อโง่

คนซื้อมันต้องมี ซื้อมันเป็นซื้อสัตย์ มันก็ต้องมีปัญหาด้วย ถ้าซื้อสัตย์นะ ทำตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมดเลย แล้วกิเลสมันซื้อกับเราไหมละ กิเลสมันพลิกแพลง กิเลสมันตลบตะแลง พอกิเลสมันตลบตะแลง เราทำครบสูตรแล้ว แล้วก็เป็นอย่างนั้นนะ คืออ้างปฏิบัติแล้วเรียกร้องเอาธรรม เห็นไหม เรียกร้อง ทำเสร็จแล้ว ทำครบสูตรแล้วเรียกร้องจะให้ไปตามสมความปรารถนา แล้วมันเป็นไปได้อย่างไร

นี่โง่ ตัณหา วิภวตัณหา ตัณหาคืออยากได้ วิภวตัณหาคือจะผลัด เวลาตัณหาขึ้นมาก็เหม! อยากจะได้ อยากจะเป็น อยากจะเป็นพระอรหันต์ ปฏิบัติแล้วจะได้สมความปรารถนา วิภวตัณหามันผลัดใจ “นั่นก็ไม่ใช่ นี่ก็ไม่ใช่ มันทำไมไม่เป็นอย่างนั้น” มันก็เป็นสมุทัยหมด เห็นไหม ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ นิโรธ นิโรธคือความรู้แจ้งด้วยมรรคญาณ โดยอริยสัจเป็นแบบนี้

แต่นี่ก็เรียกร้อง เรียกร้องไปอยู่อย่างนั้นนะ “ทำครบถ้วนแล้วนะ”

ถ้าอำนาจวาสนาเป็นแบบนี้ การปฏิบัติมันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนี้ การล้มลุกคลุกคลานใครทำ การที่เราล้มลุกคลุกคลานเพราะปัญญามันอ่อนด้อย ถ้าปัญญามันอ่อนด้อยขึ้นมา ทำไมเราไม่ฝึกฝนขึ้นมา ถ้าเราฝึกฝนขึ้นมา เราปฏิบัติมา เราก็รู้ สิ่งที่ทำ เด็กๆ มันก็ทำได้นะ นักกีฬา เวลาเขาซ้อมกีฬาก็ทำตามสูตรเลย ให้ทำอย่างนั้น แต่เวลาเทคนิคของเขา เวลาเด็กที่มันฉลาดกว่ามันก็ทำตามนั้นนะ แต่มันยังมีเทคนิคส่วนตัวของมันที่จะทำคะแนนของมัน ทำเพื่อผลประโยชน์ในการชนะคู่แข่ง เขามีเทคนิคของเขา เขามีปฏิภาณไหวพริบของเขา

ไอ้นี้ซ้อมอยู่อย่างนั้นนะ นักกีฬาอย่างนี้มีทั่วประเทศเลย แต่นักกีฬาที่เขามีเทคนิคของเขา เขามีพรสวรรค์ของเขา ช้างเผือกมันหาได้น้อยมาก แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมาแล้ว เราไม่ใช่ช้างเผือก เราเป็นช้างลากไม้ แต่เราก้ยังบอกว่าเราจะมีปัญญา เราทำครบถ้วนแล้วไปเรียกร็องเอา

เรียกร็องอย่างนี้ เวลาคนทุกข์คนยากเขาไปร้องขอความเป็นธรรม ไอ้ นั้นเขาไปร้องขอ ความเป็นธรรม ขอความยุติธรรม แต่อย่างนี้มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นเรื่องกิเลสกับธรรมในหัวใจเรา ต่อสู้กัน ในเมื่อเราอยากชำระล้างกิเลส ในภาคปฏิบัติมันเป็นแบบนี้ เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านปฏิบัติเอาชนะใจของท่าน ท่านลงทุนลงแรงขนาดไหน กว่าท่านจะชำระล้างกิเลสเป็นชั้นเป็น ตอนขึ้นไปจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ ท่านถึงรู้ทันเล่ห์ทันเหลี่ยมของมัน ท่านถึงว่าไม่มีอะไรที่จะร้ายกาจ ไปกว่ากิเลสของคน ไม่มีสิ่งใดเลยที่มันจะให้โทษมากมายเท่ากับกิเลสในใจของคน เวลาไปเห็น โทษของมันแล้ว สิ่งใดๆ ไม่มีสิ่งใดเลย กลับไปชี้ที่กิเลสทั้งนั้นนะ กลับไปชี้ในหัวใจของคนคน นั้นนะ

แล้วจิตใจของเรา ในหัวใจของเรา มันข่มขี้เรา มันทำร้ายเราอยู่ตลอดเวลา ถ้ามันทำร้าย ตลอดเวลา แต่ทำไมเราเชื่อถือว่า “ทำแล้ว เป็นแล้ว มันหาไม่เจอ มันเป็นไปไม่ได้ ทำแล้วมันว่าง หมดเลย”

ย่อขยายธรรม ถ้าเป็นธรรม มันเป็นธรรมแท้ๆ ธรรมจริงๆ ธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เทศนาว่าการด้วยสัจจะ ด้วย สัจจญาณ กิจจญาณ กตญาณ ถ้าไม่มีวงรอบ ๑๒ เราจะไม่ปฏิญาณตนว่าเป็นพระอรหันต์ ท่านมี วงรอบของท่าน ท่านทำความจริงของท่าน แล้วท่านมาเทศน์ธรรมจกๆ พระอัญญาโกณฑัญญะมี ดวงตาเห็นธรรม สิ่งนี้มันเป็นจริงใจ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีธรรม มีสัจ ธรรม มีความเป็นจริง

แล้วเวลาเราศึกษามา เราปฏิบัติของเรา ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ที่เป็นจริง เป็นจริงคือ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเรา ท่านย้านักย้าหนาให้ทำขึ้นมา ให้ทำความสงบ

ของใจให้ได้ แล้วออกฝึกหัดใช้ปัญญา แล้วใช้ปัญญาตามความเป็นจริงใจ ไม่ใช่ปัญญาตาม
ความเรียกร่องใจ แล้วเรียกร่อง ทำไปแล้วก็อ้างอิงอยู่อย่างนั้นนะ อ้างอิง

ถ้าคนเขาไปทำธุรกิจ เขาไปทำหน้าที่การงานของเขา เขาได้ผลประโยชน์ของเขา มา เขาก็
รู้จักเห็นของเขา แต่นี่เราทำของเราแล้ว เราปฏิบัติของเราแล้ว เวลามันปล่อยวางๆ แล้ว เราเรียกร่อง
อย่างไรก็แล้วแต่ แต่มันไม่มีผลงานขึ้นมา มันไม่มีสิ่งจะความจริงขึ้นมา นี่สังขธรรม ธรรมอันนั้น
มันไม่จริง ถ้าธรรมอันนั้นไม่จริง เราเรียกร่องทำไม แต่ถ้าเป็นความจริงนะ เวลากิเลสมันขาด กาย
เป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันเป็นอกุปปธรรม

กุปปธรรม อกุปปธรรม กุปปธรรม สพุเพ ฐมฺมา อนตฺตา ย่อขยายส่วนนี้เป็นกุปปธรรม
กุปปธรรมคือวิธีการ เพราะเราเกิดมาจากอวิชชา เราเกิดมาจากพญามาร พญามารมากับเรา เวลา
ปฏิสนธิ จิตปฏิสนธิต่างๆ เวลาเกิดมาเป็นเรา มารมากับเรา มากับเรา เห็นไหม สิ่งที่มากรมากับเรา สพุ
เพ ฐมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติๆ สพุเพ ฐมฺมา อนตฺตา นี่กุปปธรรมๆ
กุปปธรรมคือสภาวะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องอนัตตา สอนเรื่องความจริง ย่อ
ขยายที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเริ่มค้นขึ้นมามันเป็นแบบนี้ ถึงว่าเป็นกุปปธรรม

แต่เราปฏิบัตินะ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ เวลาจิตมันรวมลง มันล้าออก
คายสังโยชน์ออก นั่นเป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรมไม่ใช่ สพุเพ ฐมฺมา อนตฺตา นิพพานไม่ใช่
อนัตตา นิพพานไม่ใช่อัตตา นิพพานมันเป็นนิพพาน สิ่งต่างๆ ถ้าถึงที่สุดแห่งธรรม ธรรมมัน
เป็นแบบนี้ ถ้าธรรมเป็นแบบนี้ นี่สังขธรรม ถ้าสังขธรรมมันเป็นแบบนี้ตามความเป็นจริง
ตามความเป็นจริงของใคร ตามความเป็นจริงของผู้ที่ปฏิบัติธรรมรู้ธรรมตามความเป็นจริง

ถ้าเรายังไม่เป็นจริง เราต้องแยกแยะ เราแยกแยะของเราละ เราปฏิบัติแล้ว เราเกิดเป็นมนุษย์
แล้วเราพบพระพุทธศาสนา เราต้องการของจริงกันนะ ต้องการของจริง ของจริงมันมาจากไหน
มันมาจากสมุทัย สมุทัย เพราะเราเกิดมาจากสมุทัย เรามีสมุทัย คือจะบอกว่ามาจากโลกใจ มาจาก
สมมุตินั้นแหละ วิมุตติมันมาจากสมมุติ สมมุติที่มันมีอยู่ในตัวของเรา แต่เราค้นคว้า เราใช้

สติปัญญาแยกแยะ อะไรเป็นสมมุติ สิ่งที่มีมันวางๆ วางสมมุติขึ้นมา มันจะเข้าสู่ตัวของมัน ถ้าเข้าสู่ตัวของมัน เราใช้ปัญญาเข้าไปแยกแยะในสิ่งนั้น ในสิ่งนั้นนะ ปัญญาอย่างหยาบ โศคาปัตติ มรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค อย่างหยาบ อย่างละเอียด ละเอียดเป็นขั้นตอน ขึ้นไป ปัญญาอย่างหยาบมันก็แก้ไขได้อย่างนั้นนะ ถ้ามันแก้ไขได้ตามความเป็นจริงนะ มันถึงจะเป็นธรรมจริงๆ

ย่อขยายธรรม ย่อมา มันต้องมีย่อมีขยาย มันถึงจะมีการกระทำ ย่อมาก็คือทำความเข้าใจของใจเข้ามา เอกัคคตารมณ์ จิตตั้งมั่น จิตนี้เป็นหนึ่งเดียว เวลาออกใช้ปัญญา ปัญญาไม่มีขอบเขต สมาธิก็เป็นสมาธิ ไม่มีสมาธิ ไม่มีเจ้าของงาน ไม่มีใครเป็นคนชำระล้างในใจดวงนั้น

ถ้าเป็นสมาธิก็เข้าสู่หัวใจ สู่จิต จิตเข้าสู่จิตตั้งมั่น เอกัคคตารมณ์ เวลาออกใช้ปัญญา ขยายส่วน ขยายออกไป เหตุและผลรวมลงสู่ธรรม ถ้ารวมลงสู่ธรรม ถ้าเป็นธรรมตามความเป็นจริง ธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม แล้วถ้ามันสมุจเฉทปหาน มันเป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรม อฐานะที่จะเปลี่ยนแปลง มันเป็นธรรมจริงๆ ธรรมแท้ๆ มันเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันติภูมิ โลกกับผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติมันเอง